

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

ДІОБА А. В.

кандидат економічних наук

КУЛЄШОВА Н. В.

Харків

Процес інформатизації освіти є одним з основних факторів, що визначають успішність розвитку економіки, науки і культури. Для сучасного стану розвитку суспільства характерним є стрімкі та масштабні зміни, що відбуваються практично в усіх сферах його життєдіяльності. В умовах постійно зростаючих можливих шляхів доступу до інформації на основі розвитку глобальних систем телекомунікації, для фахівців з економіки є особливо значимою здатність до самостійної розробки раціональної стратегії пошуку необхідної інформації. Тому для досягнення запланованих результатів навчання в процесі підготовки майбутніх фахівців з економіки необхідним є формування та подальший розвиток інформаційної культури особистості.

У наукових працях учених приділяється достатньо уваги дослідженню умов та особливостей формування інформаційної культури особистості відповідно до темпів розвитку науково-технічного прогресу [1 – 8]. Однак, незважаючи на це, теоретичні основи процесу формування та подальшого розвитку інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів і досі залишаються недостатньо дослідженими.

Таким чином, метою статті є дослідження процесів формування та розвитку інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів за економічним напрямом підготовки.

Інформаційна культура є складним і багатозначним поняттям. Так, у вузькому сенсі слова це – оптимальні засоби маніпулювання зі знаками, даними, інформацією та подання їх зацікавленому споживачу для рішення теоретичних і практичних задач; механізми вдосконалення технічних середовищ виробництва, зберігання і передачі інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів та інформації [1]. У широкому сенсі – це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивні взаємодії етнічних і національних культур, їхнє сполучення в загальний досвід людства.

Основи інформаційної культури мають методологічний, світоглядний, загальноосвітній та загальнокультурний характер, що проявляється у використанні в загальній практиці універсальних процедур пошуку, обробки та представлення інформації на базі відповідної системи наукових понять, принципів і законів як необхідних факторів системно-цілісного пізнання та

відображення об'єктивної реальності, та пов'язаного з такою системою фактографічного матеріалу, і повинні формуватися в процесі вивчення комплексу всіх навчальних дисциплін [2].

Визначну роль під час формування інформаційної культури грає освітній процес, що повинен формувати фахівця інформаційного співтовариства, виробляючи у нього навички та уміння: диференціації інформації; виділення значущої інформації; вироблення критеріїв її оцінки; вироблення інформації та її використання. Інформатизація освіти у вищих навчальних передбачає, перш за все, створення необхідної інформаційної інфраструктури, у складі якої доцільно виділити інформаційно-технологічну та ресурсну підсистеми, що підтримують технології навчального процесу, вводять до обігу та використання в єдиній системі відповідні наукові, навчально-методичні, організаційно-розпорядницькі потоки документів. Це змінює вимоги до поведінки користувачів, а також вимагає певних знань технологій, правил, норм, прав та відповідальності за небажані кроки або дії в цьому середовищі. Впровадження інноваційних методів навчання також передбачає необхідність оперативного реагування на зміни в ньому й включення нових завдань до підвищення інформаційної культури студентів в умовах інформатизації освіти [3].

Таким чином, інформаційну культуру студентів доцільно розглядати як сукупність інформаційного світогляду та системи знань і умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність студентів за умови оптимального задоволення інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Вона є найважливішим чинником успішної професійної та непрофесійної діяльності, а також соціальної захищеності студентів в інформаційному суспільстві [2; 4]. Перехід до якісно нових технологій роботи з інформацією відкриває широкі перспективи для задоволення інформаційних потреб і запитів, що, разом з тим, суттєво підвищує вимоги до рівня інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів, актуалізуючи тим самим завдання її формування.

Результати аналізу існуючих підходів до формування інформаційної культури особистості в освітніх установах та оцінки сучасного стану інформаційної культури різних соціальних груп дозволили зробити висновок, що основними факторами низької результативності діяльності освітніх установ у цьому напрямі доцільно виділити такі:

- ✦ порушення принципу системного підходу до визначення змісту роботи з інформацією та організації інформаційного навчання;
- ✦ дефіцит інформаційно-методичного забезпечення цієї діяльності;

- ✦ низька підготовленість педагогічних кадрів;
- ✦ відсутність мотиваційного компонента [4].

Порушення принципу системного підходу у визначенні змісту роботи з інформацією полягає у монодисциплінарному характері діяльності, яка зводиться до формування бібліотечно-бібліографічної грамотності, культури читання, комп'ютерної грамотності як окремих, відокремлених один від одного напрямків. Кожен з цих компонентів інформаційної культури особистості має безсумнівну користь. Разом з тим автономне оволодіння знаннями та вміннями, які входять до складу кожного з цих компонентів, не здатне забезпечити формування інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів [4]. Такий підхід, з теоретичної точки зору, спричиняє неповноту, фрагментарність, відсутність цілісного уявлення про феномен інформаційної культури, з практичної точки зору, – неекономічний щодо часу і сил, які необхідні для оволодіння матеріалом.

Однак інформаційна культура особистості не може бути сформована в результаті лише механічного формування знань і умінь за кожним з цих компонентів. Тільки органічне поєднання всіх цих компонентів може забезпечити продуктивність її формування [4; 5]. Відсутність системи в організації інформаційного навчання полягає в недостатньому ступені координованості на державному рівні діяльності бібліотек та освітніх установ у процесі формування інформаційної культури студентів [3]. Кожен з цих соціальних інститутів здійснює свою діяльність відокремлено: бібліотеки не враховують сучасних вимог до знань і умінь у роботі з інформацією, що закладені у навчальних програмах вищих навчальних закладів, а останні, у свою чергу, не спираються при реалізації програмних вимог на можливості бібліотек.

Унаслідок порушення принципів цілісності, логічності, поступовості у процесі викладання навчального матеріалу, а також його невиправданого дублювання страждає якість інформаційної підготовки студентів. Дефіцит інформаційно-методичного забезпечення є наслідком неопрацьованості загальних концептуальних засад методичного забезпечення інформаційної освіти. У результаті відсутнє методичне забезпечення, адаптоване до специфічних завдань діяльності освітніх установ [6].

Невиправдано вузький асортимент методичного забезпечення, що, як правило, не враховує вікові психофізіологічні особливості та специфіку діяльності студентів. Дефіцит методичного забезпечення характеризує не тільки область роботи з традиційними джерелами інформації, але і з електронними [3; 5]. Особливо гостро відчувається потреба в електронних навчальних посібниках – гіпертекстових, мультимедійних, що дозволяють вирішувати завдання інформаційної освіти на якісно новому рівні.

Особливу проблему представляє відсутність кадрів, що володіють як психолого-педагогічними, так інформаційними знаннями й вміннями. Ця проблема не вирішена на державному рівні: у педагогічних навчальних закладах не закладають знань і умінь роботи з інформацією на професійному рівні; у навчальних закладах,

які готують, не передбачена в належному обсязі професійна психолого-педагогічна підготовка [6]. У результаті викладачі формують у студентів непрофесійне, «полегшене» ставлення до роботи з інформацією, здійснюють навчання основам інформаційної культури, поверхнево володіючи формами і методами педагогічного впливу, без диференційованого підходу до визначення змісту навчання різних категорій читачів.

Негативний вплив на діяльність надає відсутність у змісті та організації навчання мотиваційного компонента, сприяючого формуванню у студентів переконань в значимості інформаційних знань та вмінь як основи досягнення успіхів в будь-якому виді діяльності сучасної людини, становленню інформаційного світогляду громадянина інформаційного суспільства [3; 6].

Таким чином, результати теоретичного аналізу процесів формування є дослідження процесів формування та розвитку інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів за економічним напрямом підготовки дають можливість зробити висновки про низький рівень результативності діяльності освітніх установ з формування інформаційної культури особистості. Це дозволило обґрунтувати такі загальні принципи інформаційного освіти: культурологічного підходу; системного підходу; інтегративності; діяльнісного підходу; технологічного підходу; безперервності.

Принцип культурологічного підходу базується на усвідомленні глибокої взаємодії категорій «інформація» і «культура», на уявленні про те, що інформаційна культура – це невід'ємна частина загальної культури людини [4]. З позицій культурологічного підходу інформаційна культура закладає світоглядні установки особистості, формує її ціннісні орієнтації у відношенні до інформації як до елементу культури; перешкоджає дегуманізації і заміні духовних цінностей досягненнями, викликаними до життя науково-технічним прогресом і безпрецедентним зростанням і розвитком нових інформаційних технологій в інформаційному суспільстві [7].

Принцип системного підходу дозволяє забезпечити цілісність процесів формування та розвитку інформаційної культури, подолати, за рахунок введення єдиної методичної бази, ізолюваність при розгляді таких компонентів, як бібліотечно-бібліографічні знання, культура читання, комп'ютерна грамотність, для досягнення заданого результату [3; 4].

ВИСНОВКИ

Таким чином, результати теоретичного аналізу процесів формування є дослідження процесів формування та розвитку інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів за економічним напрямом підготовки дають можливість зробити висновки про низький рівень результативності діяльності освітніх установ з формування інформаційної культури особистості. Процеси інформатизації освіти, що поєднують інформаційні технології навчання, самонавчання, використання електронної інформації у процесі підготовки майбутніх фахівців з економіки, потребує корекції змісту діяльності вищих навчальних закладів на основ

врахування таких пріоритетних напрямів, як знання інформаційного права та технології опрацювання електронних документів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Казанцева В. П.** Информационная культура личности и образовательный процесс университета [Текст] / В. П. Казанцева // Научные и технические библиотеки. – 2009. – № 5. – С. 62 – 66.
2. **Врублевський В. К.** Інтелектуальний капітал і формування сучасної (модерної) української нації // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2005. – Вип. 1. – С. 48 – 55.
3. **Апшай Н. І.** Підвищення культури студентів в умовах інформатизації освіти / Н. І. Апшай // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 5. – С. 3 – 6.
4. **Камаралі Г. В.** Інформаційна культура: грані взаємодії / Г. В. Камаралі // Гілея : науковий вісник. – 2012. – № 58. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2012_58/Gileya58/F31_doc.pdf
5. **Захарова І. О.** Інтелектуалізація нації в процесі технологізації освіти / І. О. Захарова, І. В. Кожем'якіна // Менеджмент за умов трансформаційних інновацій: виклики, реформи, досягнення. – 2007. – В. II. – С. 137 – 141.
6. **Андрейчиков О. О.** Аналіз значення інтелектуального капіталу в сучасному світі / О. О. Андрейчиков // Системи обробки інформації. – 2010. – Вип. 5(86). – С. 173 – 176.
7. **Тодорова Є.** Інформаційна культура студентів / Є. Тодорова, О. Колупаєва // Новий колегіум. – 2007. – № 2. – С. 60 – 65.
8. **Волкова Н.** Педагогічні умови формування інформаційної культури майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки / Н. Волкова // Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. – 2012. – Ч. 2. – С. 79 – 85.